

Експертни предложения за промени в
Наказателно-процесуалния кодекс и
Наказателния кодекс

Основен проблем в българския наказателен процес :
силен формализъм на доказателственото право

Непознато на други правни системи **разграничение между доказателства и доказателствени средства**

Система на **формалните доказателства**: формални правила, както за допустимост, така и за достоверност на доказателствените материали

Чл.105, ал.2 от НПК: „Не се допускат доказателствени средства, които не са събрани или изготвени при условията и по реда, предвидени в този кодекс“

или всяко нарушение на правилата за събиране и проверка прави недопустимо доказателственото средство ex lege, без значение на вътрешното убеждение на ръководния орган за тежестта на нарушението и степента на отражението му върху достоверността на доказателствения материал и ролята му за разкриване на обективната истина

Основен проблем в българския наказателен процес :
силен формализъм на доказателственото право

предлагана промяна: „Не се допускат доказателствени средства, събрани или изготвени при процесуално нарушение, което е съществено или поставя под съмнение достоверността им“

резултат: възможност по вътрешно убеждение ръководно
– решаващият орган да преценява във всеки отделен случай
конкретното нарушение и следва ли да се изключи
доказателствения материал

Преразглеждане ролята на поемните лица:

Независим анализ от декември 2016г. /стр.30/ – препоръка за премахване

ограничаване на задължителния брой на поемните лица

ЧРЕЗ замяна в съответните разпоредби на думите
„поемни лица“ с „поне едно поемно лице“

прибягване до този закон минимум в изключителни случаи: труднодостъпни местности, опасност за живота и здравето, трудност за намиране при неотложно или неповторимо действие

Изисквания към обвинителния акт и неговите реквизити

Висок стандарт за повдигане на обвинение

висок стандарт не само за доказване на **деянието, авторството и вината**, но и за **всички други обстоятелства** от предмета на доказване, и то по строго формализирания ред на НПК

въпреки че в съдебното следствие задължително доказателствата следва да се съберат и проверят отново по същия ред

чл.246, ал.1 от НПК – прокурорът съставя обвинителен акт, когато е **убеден**, че са събрани необходимите доказателства за разкриване на обективната истина и за повдигане на обвинение пред съда

убедеността предполага категоричност, непоколебимост, пълна сигурност

в другите държави липсва излишен формализъм, създаващ възможност за „изкуствени“ процесуални дефекти в полза на защитата

за разлика от българския НПК там не се изисква установяването на обстоятелствата, имащи значение само за вида и размера на наказателната отговорност

**Сравнителен анализ с френския, германския и
италианския наказателен процес**

Реквизити на обвинителния акт – чл.246, ал.2 НПК

Наказателно-процесуален кодекс на Република България

„убеденост“ за събраните доказателства = твърда увереност

действие само в условия на пълна увереност, действие само в краен случай

Наказателно-процесуален кодекс на Германия, Италия и Франция

Франция: „прави възможно“, „прецени, че“, „счита, че“ = предположение, допускане, без категорична убеденост, без 100% сигурност
Германия: разследването да „дава достатъчна причина“ за предявяване на публично обвинение = само подозрение, а не пълна доказаност

Италия: принцип на задължително преследване, автоматизъм, задължение за действие при наличие на задължителните предпоставки

Реквизити на обвинителния акт – чл.246, ал.2 НПК

Наказателно-процесуален кодекс на Република България

изискване за точно посочване на времето, мястото и **начина на извършване на престъплението**

посочване на **престъплението, извършено** от обвиняемия

Наказателно-процесуален кодекс на Германия, Италия и Франция

Франция: посочване само на всеки един от фактите, обект на обвинението, и правната им квалификация

Германия: също няма изискване за „начина на извършване“ на престъплението

Италия: няма изискване за описание на престъплението, а само за изясняване в ясна и точна форма на факта /деянието/

посочване на „**престъплението, за което е обвинен**“ (Германия)

Реквизити на обвинителния акт – чл.246, ал.2 НПК

Чл.6, параграф 3, буква „а“ от КЗПЧОС: обвиненото лице **„да бъде незабавно запознато и в подробности информирано за характера и причините за обвинението срещу него“**, а не за всички обстоятелства, които са посочени в чл.246 от НПК

ТРОСНК №2/2002г. /т.1 и т.4.2./ и ТРОСНК №6/2018г.:

задължително отразяване в обстоятелствената част на обвинителния акт на **всички факти, които обуславят обективните и субективните признаци** на престъплението и участието на обвиняемия

Извод: отсъствието на останалите реквизити не съставлява съществено нарушение на процесуалните правила

Препоръки на европейските прокурори от Независимия анализ

- **намаляване на ненужния формализъм** чрез изменение в чл.246 НПК, като обвинителните актове „следва да бъдат опростени и в тях във възможно най – кратка форма да се излагат обстоятелствата, свързани с престъплението“

- дължим стандарт: „**дали са налице законни и достатъчни доказателства, въз основа на които е вероятно съдът да произнесе осъдителна присъда**“, разлика в подхода без понижаване в стандарта на доказване

- решенията на последователно действащите органи (разследващ орган, прокурор, съд) да притежават различа степен на вероятност

Предложения за изменения в чл.246 от НПК

замяна в чл.246, ал.1 на думата „убеден“ с думата „намери“:
„Прокурорът съставя обвинителен акт, когато намери, че са събрани необходимите доказателства за разкриване на обективната истина и за повдигане на обвинение пред съда...“

редакция на чл.246, ал.2:
„В обстоятелствената част на обвинителния акт се посочват пълни данни за самоличността на обвиняемия; обстоятелствата, които обуславят обективните и субективни признаци на престъплението, включително времето, мястото и начинът на извършването му, пострадалото лице и размерът на съставомерните вреди; доказателствените материали, от които се установяват посочените обстоятелства“

чл.246, ал.4: списъкът и справките по чл.246 да се считат за приложение към обвинителния акт

Оптимизиране на постановленията за привличане на обвиняем

- задължителност за посочване само на времето и мястото на деянието, както и съставомерните признаци от обективна и субективна страна
- съставомерните факти могат да бъдат посочени в обобщен вид /ТРОСНК №2/2002, т.4.1./
- само замяна на абстрактно формулираните в нормата обективни и субективни признаци с конкретните факти, установени по делото
- чл.219, ал.3: промяна в т.3 - думите „деянието, за което се привлича“ да се заменят с „обстоятелствата, които обуславят обективните и субективни признаци на престъплението, за което се привлича“
- отмяна на т.4 /отпадане на посочването на доказателствата, на които се основава привличането/

Други предложения за промени

отпадане на разпоредбата на чл.234, ал.7 НПК, която е в противоречие с целите по чл.1 НПК и с основни принципи на наказателния процес

„дисциплинирането“ не е задача на НПК, а на ЗСВ чрез дисциплинарни мерки

възможност за отстраняване на очевидна фактическа грешка в обвинителния акт чрез предвиждане на възможност за отстраняването ѝ в самото разпоредително заседание, а не по сега предвидения в НПК ред

Други предложения за промени

създаване на разпоредба, която да предвижда свидетел, отказал да се ползва от възможността по чл. 119 НПК в първия разпит, да не може да се ползва от нея впоследствие, когато се отнася до неговите възходящи, низходящи, братя, сестри или съпруг или лице, с което той се намира във фактическо съжителство; при гаранции, че отказът от правото е информиран и добровolen, изричен и недвусмислен

възможност за прочитане показанията на свидетел, дадени пред орган на досъдебното производство във всички хипотези на чл. 281, ал. 1 НПК, като осъдителната присъда не може да се основава **единствено** или **преимуществено** върху така прочетените показания

Експертни предложения за промени в

Наказателния кодекс

Форми на смекчаване или изключване на наказуемостта

 предвиждане на изрична възможност за прилагане на чл.55 НК не само за **принос за разкриване и доказване на престъпленията** по конкретното дело, но и за тежки престъпления по други дела

единен подход **чрез** създаване на една **нова обща норма** в Общата част на НК, която да регламентира **стимулирането на последващото положително поведение на деца**

изоставяне на настоящия модел с отделни разпоредби към конкретни състави

Изключване на наказуемостта

използване на нормата на чл. 354а, ал.4 от НК с **добавяне** на още едно кумулативно условие за **изключване на наказуемостта**:

да не се наказва участник в престъпна група, престъпна организация или организирана престъпна група, който доброволно е съобщил на властта всички известни му факти и обстоятелства за нейната дейност, като по този начин е улеснил съществено разкриването и доказването на извършени от членовете на групата или организацията престъпления

Агенти под прикритие

 разширяване на кръга от български служители, които да могат да се внедряват като **агенти под прикритие**;

разрешаване на служители на **чуждестранни оперативни служби** да се използват у нас като агенти под прикритие;

предвиждане на възможност **под прикритие** да се внедри агент, който не е служител на компетентен български или чуждестранен държавен орган /**чрез предварителното им привличане като секретни сътрудници**, за да се ползват от ненаказуемостта по НК/

подобна възможност има в Австрия, Гърция, Латвия, Литва, Португалия, Словения, Холандия, Великобритания и други

Подкуп *оптимизиране на съставите на подкупа*

Въпреки ТРОСНК на ВКС №1/12.03.2021г. е необходимо оптимизиране на съставите на подкупа:

премахване на равностойността на трите форми на изпълнителното деяние на подкупа: поиска или приеме или приеме предложение/обещание за пасивния подкуп и предложи, обещае или даде за активния подкуп

обособяване на обещаването/предлагането, съответно приемането на обещание/предложение, в отделни състави в съотношение на привилигирован към основен

инкриминиране на приготвянето към даване/приемане по основните състави

Провокация към подкуп

Наказателния закон от 1951 г. */преднамерено създаване обстановка или условия, за да се предизвика предлагане или получаване на подкуп, с цел изобличаване впоследствие на предложилния или приелия подкупа – чл. 265/*

по – късно в Наказателния кодекс тази разпоредба е възпроизведена, като е допълнена с ал.2, предвиждаща в случай на провокация провокираният да не се наказва

през 2000 г. ал.2 е заличена, а ал.1 е изменена – провокацията вече се извършва не с цел изобличаване на далия или приелия подкупа, а с цел да му се „навреди“ */в мотивите не са посочени причините за промяната/*

Провокация към подкуп

при последната промяна е направено предложение: да не се считат за провокация към подкуп действията, „извършени в изпълнение на задължения, произтичащи от закона“, но не е прието от НС/провокацията не може да се използва като способ за разкриване, но същевременно ненаказуемостта на провокираното лице е отпаднала/

само навременното разкриване на подкупа позволява да бъде успешно разследван, ретроактивният подход не води до резултат

Отмяна на провокацията към подкуп

използване на **проактивни способности за разкриване и доказване на подкупа** /допустими и към настоящия момент за други видове престъпления/

отмяна на забраната за провокация към подкуп и **регламентиране на провокацията към подкуп като ново специално разузнавателно средство**, осъществявано от служител под прикритие, при съответен съдебен контрол /преди, а дори и след операцията чрез одобряване на резултатите/

отмяната на чл.307 от НК би имала важен превантивен ефект и би намалила корупционния натиск върху обществото

Доказване на подкупа

изменение на чл.306 от НК чрез заличаване на думата „незабавно“ = няма да се наказва субектът на активен подкуп, ако е бил изнуден от длъжностното лице и доброволно е съобщил за това на властта

свидетелските показания на активната страна са единственият начин да се избегне ограничението, когато са налице само доказателства, събрани със специални разузнавателни средства /чл.177 НПК – забрана обвинението и присъдата да се основават само на данните от СРС/

Престъпленията, извършени от омраза

Осигуряване на необходимата **наказателно – правна защита при престъпленията, извършени от омраза** /с дискриминационен елемент/

добавяне на **„хомофобските и трансфобските“ подбуди** в квалифицираните убийства и телесни повреди

предвиждане на съответни **квалифицирани състави за унищожаването и повреждането по чл.216 НК и за палеж по чл.330 НК**

въвеждане на норма в **Общата част на НК**, според която извършването на **престъпление по дискриминационни подбуди** се счита за **отегчаващо наказателната отговорност обстоятелство**

добавяне на **признаците „сексуална ориентация, пол, полова идентичност и изражение на пола“** в **престъпните състави** на Глава трета, Раздел I от НК „Престъпления против равенството на гражданите“

Други предложения за промени в Наказателния кодекс

създаване на нова ал.5 в **чл. 343б от НК**, предвиждаща **управляваното моторно превозно средство** в случаите по ал.1-4 да се **отнема в полза на държавата**, когато е собственост на дееца

необходими промени, свързани със **съставите за тероризъм, трафик на хора и експлоатационната престъпност**;

Актуализиране и оптимизиране на редица престъпни състави:

извеждане на **чл.321, ал.6 НК** като отделен състав;

промени в разпоредбите относно **наказанията при множество престъпления, реабилитацията и приспадането при изпълнението на наказанията** лишаване от свобода или пробация;

изменения в уредбата на длъжностните и **корупционните престъпления**.